

บทวิจารณ์วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ของเรืออากาศตรีอภิชาติ พรสี

สุชนา ศิริธัญญ
หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ความนำ

เรืออากาศตรีอภิชาติ พรสี เป็นนิสิตระดับปริญญาเอกที่เข้าเรียน ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พยายามประยุกต์เอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาแก้ปัญหาคความทุกข์ของคนในสมัยปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่ว่า “จัดการศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม” การที่เรืออากาศตรีอภิชาติ พรสี มุ่งหมายยกเรื่องวิธีคิดมาเป็นหลักนั้นว่าถูกต้อง เมื่อกล่าวถึงหลักพระพุทธศาสนา ถือได้ว่า อริยมรรคมีองค์ ๘ เห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และคิดชอบ (สัมมาสังกัปปะ) อันเป็นส่วนของใจ เมื่อคิดถูก ก็จะไม่พลอยให้เกิดการกระทำและการพูดพลอยถูกไปด้วย วิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาทเล่มนี้ ได้เสนอวิธีคิดที่หลากหลาย ทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี เป็นผลทำให้ได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิทยานิพนธ์ดีเด่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในงานพิธีประสาทปริญญา ประจำปี จึงขอแสดงความชื่นชมยินดีในความเพียรพยายามของเรืออากาศตรีอภิชาติ พรสี ผู้ทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้

โครงสร้างเนื้อหา

วิทยานิพนธ์เรื่อง “วิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ประกอบด้วยเนื้อหา ดังต่อไปนี้ บทที่ ๑ บทนำ บทที่ ๒ สถานการณ์ของคนมีทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา บทที่ ๓ วิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ตามหลักการของพระพุทธศาสนา บทที่ ๔ รูปแบบวิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์สำหรับสังคมปัจจุบัน บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

เนื้อหาแต่ละบท มีความสมบูรณ์ มีคุณภาพควรที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ เพราะมองในภาพรวม เนื้อหาได้ค้นคว้ามาอย่างสมบูรณ์ การอ้างอิงแต่ละบท ก็ใช้อักษรย่อคัมภีร์อ้างอิงมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้อย่างถูกต้อง หนังสืออรรถกถาแปลของมหาวิทยาลัยที่ตีพิมพ์ออกมาเล่มใหม่ๆ ก็แสวงหามานำมาอ้างอิง ทำให้การทำวิทยานิพนธ์ดุขุฎิบัณฑิตเล่มนี้ มีความสมบูรณ์ครบถ้วน

เรืออากาศตรีอภิชาติ ได้กำหนดประเด็นของคนที่เกิดมาแล้วเป็นทุกข์ ๓ ประการคือ (๑) การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก (๒) การประสบกับสิ่งที่ไม่รัก และ(๓) การไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนา

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีลักษณะเด่น

๑. ในบทที่ ๒ มีลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่ง ก็คือ เพื่อไม่ให้ความหมายที่น่าเสนอ มีความเข้าใจผิดไป จึงได้ยกพระพุทธพจน์มาเป็นหลักไว้

๒. ภายในเล่มมีตาราง ๗ ตาราง ทำให้เนื้อหาที่น่าเสนอ ดูเข้าใจง่าย สื่อความได้อย่างลงตัว

๓. ภายในเล่ม ก็มีภาพ สื่อความหมายให้เข้าใจได้ง่ายๆ ๒๑ ภาพ แต่ละภาพสื่อความหมายได้ชัดเจน แม้จะดูมากเกินไป แต่ก็วางรูปแบบได้อย่างลงตัว

๔. เนื้อหา ที่บ่งบอกถึงวิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในแต่ละหัวข้อ คือ การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก มีวิธีคิด ๒๑ วิธี (๒) การประสบกับสิ่งที่ไม่รัก มีวิธีคิด ๑๔ วิธี และ (๓) การไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนา มีวิธีคิด ๘ วิธี เมื่อกระจายเป็นแบบวิงก์แล้ว ก็สังเคราะห์สรุปทั้งหมด เหลือ ๑๓ วิธี เช่น วิธีคิดเชิงเปรียบเทียบกับคนอื่น เป็นต้น ทำให้ผู้อ่านสามารถเลือกใช้ได้ตามเหมาะสม เช่น คิดแบบมองโลกในแง่ดี เช่น เมื่อถูกด่า ก็คิดว่า เขาด่า ดีกว่าเขามาฆ่า หรือการคิดบวก คือคิดถึงโทษ เมื่อมนุษย์พบกับสถานการณ์ที่ไม่น่าพอใจ คือ พลัดพรากจากสิ่งที่รัก จะมีอาการเศร้า เศร้า เมื่อเกิดทุกข์ในอาการต่างๆ จิตจะหมดพลัง ดังนั้น จึงหาทางแก้ไข คือจะต้องทำให้จิตใจมีพลังเข้มแข็ง พร้อมสู้ปัญหา ซึ่งเป็นการคิดเพื่อปลูกเร้าคุณธรรม และเพื่อแก้ปัญหา และภายในเล่มนี้ มีวิธีคิดบวก เช่น คิดถึงโทษ คิดถึงประโยชน์ คิดอย่างมีความหวัง คิดมองเห็นคุณค่าของตนเอง คิดเมตตา พร้อมยกตัวอย่างประกอบมาเป็นอุทาหรณ์สอนใจได้เป็นอย่างดี

สาระสำคัญบางตอน ในบทที่ ๑

ดูในหน้าที่ ๑๒ ข้อที่ ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา และหน้าที่ ๑๓ ข้อที่ ๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย (๑) พลัดพรากจากสิ่งที่รัก (๒) ประสบกับสิ่งที่ไม่รัก และ(๓) ปรรณนาแล้วไม่ได้ หากปรับให้สอดคล้องกันกับเนื้อหาภายในเล่ม จะดีมาก เป็น (๑) การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก (๒) การประสบกับสิ่งที่ไม่รัก และ(๓) การปรรณนาแล้วไม่ได้

ดูในหน้าที่ ๑๔ สถานการณ์ของคนมีทุกข์ในพระพุทธศาสนา คือ สถานการณ์พลัดพรากจากสิ่งที่รัก ประสบกับสิ่งที่ไม่รัก และปรรณนาแล้วไม่ได้

ดูในหน้าที่ ๒๓ แนวความคิดเรื่องอริยสัจ ๔ คือ ความประสบกับสิ่งที่ไม่รัก ความพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความไม่ได้สิ่งที่ปรรณนา

ดูในหน้าที่ ๒๔ วิธีคิดทั้ง ๔ ประเภทจะถูกนำไปใช้คิดเพื่อแก้ทุกข์ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ใน ๓ สถานการณ์ คือ (๑) วิธีคิดเมื่อพลัดพรากจากสิ่งที่รัก (๒) วิธีคิดเมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่รัก (๓) วิธีคิดเมื่อไม่ได้ในสิ่งที่ปรรณนา

ดูในหน้าที่ ๒๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย คือ (๑) พลัดพรากจากสิ่งที่รัก (๒) ประสบกับสิ่งที่ไม่รัก (๓) ไม่ได้ในสิ่งที่ปรรณนา

ดูในหน้าที่ ๒๖ กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี คือ (๑) พลัดพรากจากสิ่งที่รัก (๒) ประสบกับสิ่งที่ไม่รัก (๓) ไม่ได้ในสิ่งที่ปรรณนา

สาระสำคัญบางตอน

วิธีคิดเพื่อบรรเทาทุกข์ ๔ ประการในหน้าที่ ๖, ๒๔, ๒๕ คือ อุปายมนสิการ ปณณสิการ การณมนสิการ และอุปาทกมนสิการ ถือเป็นหลักการที่ต้องยึดถือในผลงานชิ้นนี้ สมควรอย่างยิ่งที่ต้องแปลออกมาให้ได้ใจความ เพราะคนที่ไม่เข้าใจภาษาบาลี ก็สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ ควรนำข้อความหน้า ๑๙๓ มาใช้ตรงนี้ ถ้าเข้าใจตรงกันทั้งผู้เขียนและผู้อ่าน ก็ย่อมเข้าใจได้ง่าย

ส่วนบทต่อ ๆ ไป สมควรแก้ไขให้เป็นไปในแนวทางนี้ ขอฝากประเด็นสุดท้าย ภายในเล่ม การใช้คำ เช่น ชื่อสูตรต่าง ๆ เขียนยังไม่สมกัน ควรปรับให้สอดคล้องกันทั้งเล่ม แก้ไขคำผิด พิมพ์ตกบ้าง ก็จะสมบูรณ์ดีเยี่ยม ดังนั้น สำหรับคนที่มีความทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นทุกข์กายหรือทุกข์ใจ อ่านวิทยานิพนธ์

เล่มนี้ จะได้วิธีคิดตามนัยยะต่าง ๆ ทั้ง ๓ แนวทาง คือ พลัดพรากจากสิ่งที่รัก ประสบกับสิ่งไม่รัก และไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนา ประกอบกับผู้นั้น มีหลักคิดทั้ง ๓ ชั้น คือ (๑) คิดใช้เหตุผล เช่น คนตายไม่ได้มีอยู่เฉพาะเราเพียงคนเดียว แต่ความตายมีอยู่ทุกชีวิต (๒) คิดถูกต้องตามจริง เช่น ความตายเป็นเรื่องธรรมดาของสัตว์ที่ยังต้องเกิดตายในวัฏสงสาร และ (๓) คิดคิดบวก แบบมองโลกในแง่ดี เช่น คิดแบบมองส่วนที่ดีของผู้อื่น เป็นต้น จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้อง แก้ไขปัญหาหรือความทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ได้อย่างแน่นอน